दण्डनीत्या। अपुनरपगमाय प्राप्तमार्गप्रचाराः NītiSā. 2.44; **6B** refutation, refusal उक्तमेवापगमे दूषणमावर्तनीयम्। ज्ञाते लक्षणे लक्षणोक्तिवैयर्थ्यात् अज्ञाते तदाकाङ्क्षानुपपत्तेरिति ŚivākaMaDī. i.104.20 (*on* i.1.2); **7** passing away, i.e. going out, death यस्यात्मनोऽपगमे क्षणमात्रात् कार्यकरणकलापरूपं सर्वमिदं हतबलं विध्वस्तं भवति विनष्टं भवति सोऽन्यः सिद्ध आत्मा KāṭhUBh. 162.2 (*on* 5.4); अपगमो देहात् पुनः प्रवेशो ब्रह्मगमनं प्राणस्तुतिर्वोपपद्यते ChāndoUBh. 266.11 (*on* v.1.15); तं प्राणाः काङ्क्षितापगमा जहुः RājTa. (Ka.) 4.655; देह एव चेदात्मा व्याघ्रदेहावगमे द्रष्टुरपगमात् नानुसन्धानं स्यात् PrakaVi. 422.21; अपूर्वान्नत्वेपि कण्डनपाकादिषु क्लेशेन जीवस्यापगमात् कथं रेतोभावः AṇuBh. 180.26 (*on* iii.1.24); **8** non- application यदि तूच्चारणार्थानां विनैव शास्त्रमपगमः स्यात् तदा इत्संज्ञकानामपि तद्वदेव निवृत्तिरस्तु LaŚabdeŚe. i.240.1; [giving way, MW.]

अपगम (apa-gama) *adj.* not having movement, i.e. still नृवरै रणे चारुधनुर्ग्रहैस्तैः ... भयार्तः। रजनीचरौघोऽपगमो बभूव DvyāśraKā. 12.64 (comm. गतिरहितः)

अपगमन (apa-gamana) *n.* **1** finish, last point तेषामग्निरेवोदजयत्। तस्यापगमनमगतस्याक्षोऽछिद्यत JaimiBr. 1.108; **2B** act of going or moving away कलहे पराजितपक्षं परत्रापगमने यात्रासाहाय्यदाने वा भर्तुर्योजयेयुः ArthŚā. iii. 159.5 (12.2) ; **2A** act of leaving, deserting or departure अर्थयुक्त्या चलं मित्रं संधिं यदुपगच्छति। तस्यापगमने हेतुं विहन्यान्न चलेद् यथा ArthŚā. ii.365.10 (7.18); महामात्रं विक्रमायापगमनाय वा योजयेत् ArthŚā. iii.161.3 (132.2); **3A** act of giving up ततःसात्म्यतः क्रमेणापगमनं श्रेयः CaraS. iii.1.22 [1922 Ed.]; **3B** act of passing away, act of going out, death अस्ति खलु सत्त्वमौपपादुकम् ... यस्मिन्नपगमनपुरस्कृते शीलमस्य व्यावर्तते CaraS. iv.3.13 (1941 Ed.); **4** declination आग्नेय्यामपगमनं (ग्रहस्य) दक्षिणहनुभेदसंज्ञितं शशिनः BṛSaṁ. 5.82; VasiS. 9.52; अक्षतोऽधिकतरा यदा नतिः पात्यते पलमतस्तदा सदा। शिष्यतेऽपगमनं स्फुटं ततः MaBhāsk. 3.15; **5** loss, cessation पापकर्मणां पापकर्मानुरूपेण स्मृतिज्ञानयोः अपोहनं च अपायनम् अपगमनं च GītāBh. (Śaṅ.) 443.12 (*on* 15.15)

अपगमनविधि (apagamana-vidhi) *m.* act of retreating or retiring वसिष्ठः ... सप्राणानामरीणामपगमनविधावभ्यनुज्ञां ययाचे BrahmāṇḍP. ii.48.42.

अपगमना (apa-gamanā) *f.* act of going away देवदत्तं सार्थो जहाति, अपगमयतीत्यर्थः, एषैव च सार्थस्यापगमना यदुत क्षुदुपघातादिना देवदत्तस्यापगमे तत्समर्थाचरणम् PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.i.4.49 (565.5)

अपगमनाक्षमा (apagamanākṣamā) *adj.* (*f.*) not competant of going away, i.e. non-reference प्रकृतपरश्रुतिः प्रशिथिलहेतवोऽप्यधिगतिरङ्गमित्यपगमनाक्षमा NyāyaMañ. III.iv.1.2.

अपगमनीय (apa-gamanīya) *adj.* who is to be driven away कर्म निष्फलं करोति ... कुक्कुटः पक्षवातेन सोऽपि पक्षपावनयोग्यदेशादपगमनीयः ManvaMu. 134.2 (*on* 3.241)

अपगमपर्यन्तम् (apagamaparyantam) *adv.* up to the cessation or loss परतोऽशुद्धिः पराशौचस्य यावान् कालस्तस्य सर्वस्यापगमपर्यन्तमशुद्धिः SmṛtiCan. vi.61.10; आशुद्धेः ब्रह्मवधादिजनितस्य पापस्य प्रायनश्चित्तादिना अपगमपर्यन्तं सम्यक् प्रतीक्ष्योऽनुरोद्धव्यः (पतिः) VīraMi. 140.5 (*on* 1.77)

अपगमपूर्वकम् (apagamapūrvakam) *adv.* as preceded by taking away, i. e. removal करो वक्षसि कटकामुखः सूचीमुखेन हस्तेनापगमपूर्वकं विद्धः ... तदा ... अर्धरेचितम् AbhinBhā. i.103.10 (*on* 4.72); विष्कम्भम् ... वामः करो दक्षिणेन हस्तेन सूचीमुखं नृत्तहस्तात्मनापगमपूर्वकं विद्धः AbhinBhā. i.135.21 (*on* 4.162)

अपगमप्रसङ्ग (apagama-prasaṅga) *m.* undesired occasion of non-accomplishment अन्यथा गृहदाहादेरप्यपगमप्रसङ्गः BhāvanāVi. 201.4.

अपगमार्थम् (apagamārtham) *adv.* for the sake of leaving, i.e. abstaining from the wordly life नमिसमः स शिलातलमाययौ अपगमार्थमिलातलमायया AlaṅkāCin. 50.5.

अपगमयत् (apa-gamayat) *adj.* **A** driving away कर्माविद्यात्मकमपि अविद्यान्तराणि अपगमयत् स्वयमपि अपगच्छति Bhām. 43.16 (*on* i.1.1); **B** removing तेन ... पादन्यासः शिरसि रचितः सर्वपृथ्वीधराणां छत्रच्छायामपगमयता धर्मभासा च तुल्यम् RāghPāṇ. (Ka.) 1.53.

अपगमय्य (apagamay-ya) *ger.* having removed लुठति वा यदि विप्रतिसारवानपगमय्य मृगं मृगलक्ष्मणि RāmC. 7.64.

अपगमसंभव (apagama-sambhava) *m.* possibility of removal अतो न ताम्रादेरुच्छिष्टोदकादिलेपस्यान्येनापगमसंभवे नियमेनाम्लोदकादिना शुद्धिः कार्या Mitā. 65.21 (*on* 1.190)

अपगमसिद्धि (apagama-siddhi) *f.* accomplishment of loss or cessation ग्रहणं हि न स्वामिनोपगममन्तरेण भवतीति ग्रहणादपगमसिद्धिरवश्यंभाविनी Bhām. 625.20 (*on* iii.3.26)

अपगमाभाव (apagamābhāva) *m.* **A** absence of destruction तत्रा (तद) वयवानामपगमाभावेऽनादित्वप्रसङ्गे द्व्यणुकत्वव्याघातः NyāyKuA. i.124.4; **B** absence of going away, absence of passing away जाग्रद्दशायां वसनादीनामिव जीवाच्छरीरस्यापगमाभावात् व्यतिरेको दुर्दर्श इति मत्वा ... उपदिदेश ŚrutaPra. ii.43.12 (*on* i.3.18)

अपगर्व (apa-garva) *adj.* free from pride सूर्यमतीमठः ... पूर्वाधिकोऽपवर्गेण तेनैव निरमीयत RājTa. (Ka.) 8.3321.

अपगर (apa-gara) *m.* **1** reviler अभिगरापगरौ भवतः KāṭhS. 34.5 (ii.39.1); अभिगरापगरौ भवतो निन्दत्येनानन्यः प्रान्यः शंसति PañcBr. v.5.13; एतेन वै (सत्रेण) सर्पा एषु लोकेषु प्रत्यतिष्ठन् ... षण्डकुषण्डावभिगरापगरौ PañcBr. xxv.15.3; दक्षिणस्यां वेदिश्रोणौ परिश्रिते वृषलमिथुनौ भवतोऽपगराभिगरौ MānŚS. 171.22; अन्तर्वेद्यभिरो बहिर्वेद्यपगरः VārāŚS. III.ii.5.33; KātyŚS. xi.3.1; **2** name of a serpent-chief उपरीतिस् (v.l. अपगरस्) तार्क्ष्यः BaudhāŚS. ii.298.2; [act of reviling, Apte]

अपगर्जित (apa-garjita) [*f.* –ā] *adj.* **1** which is devoid of thunder, thunderless तत्र चक्रे स निःसारपाण्डुरानपगर्जितान्। पर्वताश्रयिणः शत्रूञ्शरत्काल इवाम्बुदान् KāthāSaSāg. iii.5.94; अपगर्जिता ... कदाचिदीक्षिता तडिदीदृशीति ... जनता विसिस्मिये PṛthvīVi. 9.74; **2** who is devoid of threatening sound, KathāSaSāg. iii.5.94.

अपगर्त्तक (apagartta-ka) *m.* spring-well, pond तथैव गदितो विज्ञैर्जलकूपोऽपगर्त्तके ŚabdaRaSaK. 213.15.

अपगर्भकम् (apagarbhakam) *adv.* without bud or flower (as decoration) कचभरवहनं पुलोमजायाः कतिचिदहान्यपगर्भकं यथा स्यात् ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 16.92.

अपगल्भ (apa-galbhá) *adj.* **1** retiring, embarassed यां परा॑ची॒ं तस्यै॑ ह्रीतमु॒ख्य॑प॒ग॒ल्भः TaiS. II.v.1.6; MahāBh. i.466.12 (*on* ii.3.62); तद॒नु॒ ह्रीतमु॒ख्य॑प॒ग॒ल्भो जा॑यत TaiS. II.v.v.3; GopBr. ii.1.11 (151.12); BaudhŚS. ii.330.18; **2** immature नमो॑ मध्य॒मार्य चापग॒ल्भार्य च TaiS. IV. v..6.1; MaiS. ii.9.6 (ii. 125.4); KāṭhS. 17.14 (i.257.6); KapiKaS. 27.4 (116.8); VājaS. 16.32; VājaS. (Kā.) 17.5; **3** not bold, perplexed व्यृद्धया अपगल्भम् VājaS. 30.17; VājaS. (Kā.) 34.17; TaiBr. III.iv.14.1 [separated from the oldest by one, Apte]

अपगल्भक (apagalbha-ka) *adj.* other than adult, immature प्रौढः प्रगल्भः प्रतिभायुक्तोऽन्यस्त्वप (?प्र)गल्भकः Vaija. 202.17.

अपगा (apa-gā-) ii.p. [*gā* appears as substitute for *iṇ* (to go) mostly in *aor.*, P.ii.4.45] **1** to pass away इ॒हैव स्तं प्राणापा॒नौ माप॑ गात॒मि॒तो यु॒वम्॑ AV. iii.11.6; **2** to go away रेव॑ती॒रम॑ध्वम् ... इ॒हैव स्ते॒तो माप॑गात TaiS. I.v.6.1; VājaS. 3.21; VājaS. (K.) iii.3.13; ŚatBr. II.iii.4.26; ŚatBr. (K.) I.iv.1.20; ŚāṅkhāŚS. ii.12.6; BaudhŚS. i.77.19; अयं॑ वो ब॒न्धुरि॑तो॑ मा॑पगा॒त॑ MaiS. i.5.2; i.5.9; KāṭhS. 7.1 (i.62.11); 7.7 (i.69.3); KapiKaS. 5.1 (49.3); अपागादग्नेरग्नित्वम्। ... अपागादादित्यादादित्यत्वम्। ... अपागाच्चन्द्राच्चन्द्रत्वम्। ... अपागाद्विद्युतो विद्युत्त्वम् ChāndoU.vi.4.1-4; तं यदावसायाश्वांस्तक्षापोह्यापागादथ व्यलिष्ट, ... ते ह बालिशा ऊचुः यदयमीदृगभत् किमस्यापागादिति ChāgU. 25.7; 25.10; ऋषे पैतामहात्तन्तो र्मापगाः पुनरेहि माम् ŚāṅkhāŚS. xv.24.1; इन्द्र ... त्वद्व्रतश्चैष मे भावो मापगास्त्वं रथीतरः BṛDe. 4.73; **3** to abandon ऋषे पैतामहात्तन्तोर्माऽपगाः पुनरेहि माम् AitBr. 33.5 (853) [to vanish, to retire, MW.]

अपगा (ápa-gā) *adj.* (f.) going away यथा मन्त्राप॑गा॒ अस॑: AV.i.34.5; ii.30.1; Vi.8.1.

अपगा (apa-gā) (= āpa-gā) *f.* **1** river अर्थेभ्यो हि विवृद्धेभ्यः संभृतेभ्यस्ततस्ततः। क्रियाः सर्वाः प्रवर्तन्ते पर्वतेभ्य इवापगाः MahāBhā. xii.8.16; Rāmā. vi.70.31; विद्यादगाधमागाधमपगामापगामपि DvirūK. (Pā.) 6.15; ŚabdaBhePra. (Pu.) 3.2; ŚabdaBhePra. (Ma.) 1.5; Dvirūk. (Ha.) 5; ŚabdaRa. (Su.) 4.100; स्रोतस्वत्यपगा नदी जलधिगा स्यान्निम्नगाप्यापगा KośaKaTa. 1.2293; KalpaK.